

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2024, 24(4), 2341 – 2360. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2024.-1444405>

Kariyer Basamaklarının Geç Dönemindeki Öğretmenlerin Dünü Bugünü: Kıdemli Öğretmenlerin Anlatısı

Past And Present of Teachers in the Late Stage of Their Career Stages: Senior Teachers' Narrations

İzzet KAPLAN¹ , Celal Teyyar UĞURLU²

Geliş Tarihi (Received): 28.02.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 09.10.2024

Yayın Tarihi (Published): 15.12.2024

Öz: Araştırmanın amacı, öğretmenlerin kariyer basamaklarında karşılaştıkları zorluklar, güçlü yanlar ve imaja ilişkin görüşlerini betimlemektir. Alanyazında Türkiye’de öğretmenlik kariyer sürecini anlatı yöntemi ile inceleyen çalışma olmadığı görülmüştür. Araştırma nitel araştırma desenlerinden anlatı deseni ile yürütülmüştür. Bu desende öğretmenlerin öğretmenlik deneyimlerinin öğretmenlerin gözüyle irdelenmesi sağlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan, mesleki kariyerinin son döneminde bulunan 4 öğretmen ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Anlatı verilerinin analizi ile öğretmenler tarafından tekrarlanan ve baskın bir şekilde ulaşılan temalar altında öğretmenlerin özgün görüşlerine yer verilmiştir. Anlatılardan elde edilen görüşlerin tasnifinde temel temalar *zorluklar*, *güçlü yanlar* ve *imaj temaları* şeklinde araştırma sorularına paralel olarak belirlenmiştir. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik; inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik başlıkları altında incelenmiştir. Araştırmada ilk olarak, erken dönem olarak tanımlanan öğretmenlik mesleğinin ilk yıllarında meslek olarak öğretmenliğin önemli ve iyi bir imaja sahip olduğu, ancak zaman içerisinde bu imajın bozulduğu ortaya konulmuştur. İkinci olarak, öğretmenlerin zaman içindeki imaj ve itibar kaybının, mesleğin siyaset etkisinde sürekli değişen yapı ve içeriğinin öğretmenlerin ayrılma niyetlerini artırdığı ve bağlılığı azalttığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İmaj, Kariyer süreci, Kariyer dönemleri, Misyon, Öğretmenlik mesleği

&

Abstract: The research aims to describe the difficulties that teachers face in their career stages, their strengths and their views on image. It has been observed that there are no studies in the literature examining the teacher career process in Turkey with a narrative method. The research was conducted with narrative, one of the qualitative research designs. In this design, teachers' teaching experiences were examined through the teachers' eyes. Face-to-face interviews were held with 4 teachers in the study group of the research who were in the last period of their professional careers. Sample selection is purposeful rather than random. Through the analysis of narrative data, teachers' original opinions were included under the recurring and dominant themes reached by the teachers. In classifying the opinions obtained from the narratives, the basic themes were determined as difficulties, strengths and image themes, in parallel with the research questions. In the research, content analysis was used to find the categories under each theme. Validity and reliability in qualitative research; It was examined under the headings of credibility, transferability, consistency and confirmability. The research reveals that teaching, as a profession in the first years of the teaching profession, defined as the early period, had an important and good image, but this image deteriorated over time. Secondly, it has been concluded that the loss of image and reputation of teachers over time, the ever-changing structure and content of the profession under the influence of politics, increases teachers' intentions to leave and reduces commitment.

Keywords: Image, Career process, Career periods, Mission, Teaching profession,

Atıf/Cite as: Uğurlu, C. T. ve Kaplan, İ. (2024). Kariyer basamaklarının geç dönemindeki öğretmenlerin dünü bugünü: kıdemli öğretmenlerin anlatısı. *Bolu İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(4), 2341-2360. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2024.-1444405>.

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/aibuelt>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University– Bolu

¹ Sorumlu Yazar: Dr. İzzet KAPLAN, Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü, gizzetkaplan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6685-9692

² Prof. Dr. Celal Teyyar UĞURLU, Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, celalteyyar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7933-9327

1. GİRİŞ

Bir mesleğe ilişkin kariyer dönemleri, o meslek alanında çalışanın deneyimlediği ve kendini geliştirdiği süreci kapsar. Bir örgüte girmekle başlayıp emekli oluncaya kadar süren bütün bir dönemi kendi içinde parçalara ayırmak mümkündür. Kariyer başlangıcı bir örgüte girişin ilk beş yılı olarak, orta dönem ve emeklilik öncesi on yıllık süreyi kapsayan dönem ise geç dönem olarak ayrılabilir (Gutman ve Oplatka, 2021). Öğretmenlerin kariyer dönemleri farklı sosyal, psikolojik ve duygusal bağlamda gerçekleşir. Bu nedenle öğretmenlerin kariyer dönemlerindeki algıları, tutumları, davranışları, yaşadıkları olaylar ve bu yaşantılara ilişkin atfları da farklılık göstermektedir.

Eğitim reformlarının önemli bir ayağını, öğretmen kariyer planları olarak görmek gerekir. Eğitime ilişkin reformlar çoğu zaman öğretmen etkenini dışarda tutar. Ancak eğitim reformlarının içinde bir politika değişkeni olarak öğretmenlerin kariyer basamaklarına ilişkin düzenlemeler vazgeçilmezdir (Osei, 2008). Öğretmenlik geleneksel olarak saygı duyulan bir meslek olsa da farklı dönemlerde bu saygınlığa ilişkin tanımlamalar değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum öğretmenlerin işe alım süreci, hizmet öncesi ve hizmet içi yetiştirme süreci ile ekonomik koşullarının diğer meslek gruplarıyla rekabet edebilir olmasına bağlı olarak değişmektedir. Doğal olarak öğretmenlerin farklı dönemlerdeki mesleklerine ilişkin algılarında da değişim olması kaçınılmazdır. Bu nedenle öğretmenlerin farklı mesleki kariyer dönemlerinde ne yaşadıkları, ne hissettikleri mesleğin itibarını anlamaya ve geliştirmeye yardımcı olacaktır.

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin kariyer basamaklarında karşılaştıkları zorluklar, güçlü yanlar ve imaja ilişkin görüşlerini betimlemektir. Bu doğrultuda öğretmenlik kariyerinde bu araştırmanın yapıldığı yıl itibarıyla hizmette 25 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere ulaşılmıştır. Öğretmenlerin kariyer basamaklarındaki ilk beş yıl, son on yıl ve bunların dışında kalan ara dönemdeki öğretmenlik yaşantılarında zorluklar, güçlü yanlar ve imajını tanımlayan ve geliştiren etkenlerin neler olduğuna ilişkin sorular yöneltilmiştir.

1.1. Kariyer ve kariyer basamakları

Kariyer, bir örgüt ya da meslekle ilişkili pozisyona işaret etmektedir. Farklı mesleklerde değişik kariyer sınıflandırmaları görmek mümkündür. Yaşam boyu kişinin mesleğine yönelik yatay ya da dikey olarak ilerlemesi onun kariyer yolculuğunu tanımlamaktadır.

Kariyer aşamaları çerçevesi erken kariyer dönemi olarak tanımlanan ve meslekte ilk beş yılı içeren zaman dilimidir. Daha sonrası kariyer ortası olarak ifade edilen zaman dilimidir ve kariyerin son 10 yılından öncesi ve ilk beş yılından sonrası döneme karşılık gelmektedir (Gutman ve Oplatka, 2021). Günlük yaşamda kariyer, bir örgütte profesyonel çalışma ve ilerleme ile ilgili olarak tanımlanırken diğer yandan bir çalışan için mesleki gelişim ile ilgili olarak tanımlanır (Oplatka, 2012).

Moore vd. (2007) kariyer alanına ilişkin tarihsel bakışı, sosyolojik, mesleki ve gelişimsel bakış açılarıyla açıklamışlardır. Sosyolojik görüş, büyük ölçüde insanların toplumdaki eylemlerini tanımlayan ve sınırlayan sosyal yapılar, kültürel normlar ve kurumlarla, nasıl istihdam edildikleri ve işte nasıl davrandıkları ile ilgilenirken, diğer iki görüş daha psikolojiktir. Mesleki bakış açısı, statik eğilim farklılıklarının kariyer seçimini ve başarıyı nasıl etkilediğini tahmin etmeye odaklanırken gelişimsel olan, kariyeri zaman içinde gelişen dinamik ve olgunlaşan bir süreç olarak açıklar (Oplatka, 2012). İnsanlar bir mesleğe ait mesleki yaşam süreci içerisinde farklı aşamalardan geçerek ilerlerler. Çalışma hayatının farklı zaman dilimlerinde çalışanların tutum ve davranışlarının değişmesi de kaçınılmazdır.

1.2. Öğretmen ve Kariyer

Son yıllarda dünyada öğretmenliği ilk kariyer seçeneği olarak seçen gençlerin sayısının azalması nedeniyle, genç öğretmen adaylarını neyin motive ettiğini belirlemek giderek daha önemli hâle geliyor. Bu soruyu daha iyi anlayabilmek için psikopedagojik eğitim programlarındaki öğrencilerin kariyer

motivasyonları incelenmiş, dışsal, içsel ve ailesel motivasyon biçimlerinin üniversitedeki genç adaylar arasında önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Fekete, 2023).

Öğretmenlerin ilk göreve başladıklarında hizmet öncesi aldıkları bilgiler edindikleri deneyimlerle gerçeğin uymadığına çoğu zaman tanık olurlar. Öğretmenlerin göreve başladıkları ilk yıllar çoğu zaman araştırmalara konu olmuştur (Kelchtermans ve Ballet, 2002). Öğretmenlerin kariyer basamaklarının başında, öğretmen eğitiminden geçerek profesyonel uygulamaya geçişleri onlar için zor olmaktadır. Öğretmenlerin bu dönemdeki deneyimleri çoğunlukla onların gelecekteki kariyer aşamalarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Öğretmenler okul örgütünün yapısına uyum sürecinde başlangıçta sorun yaşayabilirler. Bu onların okulla ilgili gerekli süreçleri bilmemeleri, okul sosyalleşmesine yabancı kalmaları (Kelchtermans ve Ballet, 2002) ve benzeri durumlarla ilgili olabileceği gibi alan ve mesleki yeterliklerinin eksikliğinden de kaynaklanıyor olabilir. Başlangıç aşamasındaki yıllarda öğretmenlerin gelişme gereksinimleri daha fazla olmaktadır.

Öğretmenler kariyerleri ile ilgili herhangi bir öğrenme ortamındaki destek üç şekilde gerçekleşir: Kendini keşfetme, bilgisel destek ve duygusal destek. Öğretmenlik kariyeriyle ilgili bilgi, beceri gelişimi ve hedeflerin gerçekleşmesine öğretmene verilen değer, öğretmenlik deneyimi kazanmada onlara yardımcı olmaktadır (Okolie vd., 2023). Öğretmenliğin erken döneminde öğretmenlerin kendilerini keşfetmeleri için özellikle bir rehber ve doğru rol modellerine gereksinim duyduğu çok açıktır.

Öğretmenler ilk yılların deneyimsizliğinden sonra alışma döneminde (Jobb, 2022) daha rahat bir sürecin içerisine girseler de kariyer basamaklarındaki öğretmen gereksinimleri devam etmektedir. Kariyer basamaklarının erken dönemlerinde öğretmenlerin yaşadıkları zorlukların; öğrenci, veli, ders yükü ve destek alma eksikliği gibi farklı boyutlara sahip olduğu bilinmektedir. Oplatka (2012) okul müdürleriyle ilgili kariyer aşamalarında okul müdürlerinin geçirdiği aşamaları şöyle açıklamaktadır: (1) Göreve başlama aşamasında, acemi bir müdür olarak okulda sosyalleşme süreci içerisindedir. (2) Kuruluş aşaması; büyüme ve coşku ile karakterize edilir. Bu zamana kadar okul müdürü, kendini kontrolde yetkin ve yönetimde kendine güvenen biri olarak hisseder. (3) Yenileme aşaması genellikle kariyer ortasında gerçekleşir. Bu dönemde okullarda müdürlerin profesyonel gelişim için çok az fırsatı olabilir ve bazı müdürler durgunluk ve hayal kırıklığı duyguları yaşayabilir. (4) Düş kırıklığı aşaması, kendini kapana kısılmış hisseden ve uzun süredir görevde olan müdürleri içerir.

Okul müdürleriyle ilgili bu sınıflamaya öğretmenlerin kariyer gelişimleri açısından bakıldığında benzer sonuçları görmek mümkündür. Öğretmenlik kariyerinin her döneminde öğretmenlerin farklı duygular ve mesleki gelişim ihtiyaçları içerisinde bulunmaları mümkündür. Bu nedenle öğretmenlerin farklı kariyer aşamalarındaki deneyimleri yansıttıklarını bilmek mesleki kariyer planlaması için de gereklidir.

Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 43. maddesinde 2004 ve 2014 yıllarında kariyer basamaklarının düzenlenmesi ile ilgili değişiklik yapılmıştır (Millî Eğitim Temel Kanunu [METK], 1973). Bu düzenleme “Öğretmenlik mesleği; adaylık döneminden sonra öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılır.” şeklindedir. Bu Kanun çerçevesinde MEB tarafından “Öğretmen Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği” yayınlanmıştır.

Kariyer basamaklarına ilişkin yönetmelik esasları incelendiğinde uzman öğretmenlik için, mesleğe girişten sonra geçirilmesi gereken bir süreye bağlı olarak gerekli sınav ve süre şartlarını tamamlamak koşuluyla bu ünvanın alınacağı ve akabinde de yine süre ve sınav şartına bağlı olarak başöğretmenlik ünvanının alınabileceği açıklanmıştır [Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği

(ÖKBY), 2005)]. Öğretmenlik kariyer basamaklarının yasal olarak öğretmenliğe başlangıç, uzman ve baş öğretmenlik şeklinde üç dönemde ele alındığı görülmektedir. Bu dönemlerde geçirilen süreler düşünüldüğünde öğretmenliğin ilk beş altı yılı ilk dönem, bu dönem ile emeklilik öncesi on yıl arasındaki dönem ara dönem ve emekliliğe kadarki on yıl son dönem olarak kabul edilebilir.

Öğretmenlerin kariyer basamaklarının her dönemine ait yaşantıların neler olduğu ve bu yaşantıların ortaya çıkardığı temel temalara ilişkin öğretmen algılarını ortaya koyan görüşler bu çalışmayla incelenmiştir. Öğretmenlik kariyerinin geç döneminde “kariyer hikâyeleri” başlığı altında, dört katılımcının öğretmenlik kariyeri boyunca yaşadığı deneyimler hikâyeleştirilmiştir. Çalışmada, öğretmenlerin ilk dönem (ilk beş yıl) orta dönem (ilk beş yıldan sonrası ile son on yıl arasında kalan dönem) ve son dönem (son on yıl) olmak üzere üç dönemdeki kariyer basamaklarına ilişkin anlatıları irdelenmiştir. Kıdemli öğretmenlerin meslek yaşamlarının sonlarına doğru geçmişe bakışları ve geçmişteki öğretmenlik deneyimleri incelenmiştir. Bu süreçte zorluklar, güçlü yanlar ve imaj alt başlıklarında öğretmen anlatılarına yer verilmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırma nitel araştırma desenlerinden “anlatı” ile yürütülmüştür. Öğretmenlik kariyerinin geç dönemi olarak adlandırılan emeklilik öncesi dönemdeki öğretmenlerin, öğretmenlik kariyerlerinin farklı dönemlerindeki görev ve deneyimlerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada biyografik-anlatı araştırma deseninden yararlanılmıştır. Bu desende öğretmenlerin öğretmenlik deneyimlerinin öğretmenlerin gözüyle irdelenmesi sağlanmıştır. Anlatı araştırmalarında araştırmacı ve katılımcılar arasında kurulan sosyal bir bağ ile katılımcıların deneyimlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmada anlatılan olayların ardışıklığı esastır.

Anlatı araştırmalarında katılımcının içinde bulunduğu dünyayı deneyimlerine dayalı olarak ürettiği hikâyelerle aktarması beklenir. Anlatı araştırmaları tek birey üzerine odaklanmakla birlikte gerektiğinde birden fazla bireyle de aynı olgu üzerinde çalışılabilir. Anlatan ile araştırmayı yapan kişinin karşılıklı etkileşimi ile anlatanın deneyimlerini ortaya koyması beklenir (Clandinin ve Connelly, 2000; Saban ve Sarıçelik, 2018;). Anlatı araştırmalarında bireylerin deneyimleri geçmiş, bugün ve gelecek şeklinde incelenebilir (Ersoy ve Bozkurt, 2016). Bu çalışmada öğretmenlerin erken, orta ve geç dönem kariyer hikâyeleri dört katılımcının öğretmenlik kariyerleri boyunca deneyimleri hikâyeleştirmeleri şeklindedir. Çalışmada, kariyerlerinin son döneminde olan öğretmenlerin farklı dönemlerdeki deneyimleri irdelenmiştir. Öğretmenlerin, kariyer basamaklarındaki ilk beş yıl, son on yıl ve bunların dışında kalan ara dönemdeki öğretmenlik deneyimlerindeki zorluklar, güçlü yanlar ve öğretmenlik imajına ilişkin deneyimler hikâye edilmiştir.

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Çalışma grubunda yer alan, mesleki kariyerinin son döneminde bulunan 4 öğretmen ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Örneklem büyüklüğünü belirlemede araştırmanın amacı, neyin bilinmek istendiği ile zaman ve kaynakların ne olduğu önemlidir.

Nitel araştırmada kendi bağlamına kenetli olan ve derinlemesine analiz edilen küçük örneklerle çalışılır. Örneklem seçimi rastlantısal olmaktan çok amaçlıdır. Örneklemi belirlerken sınırları çizmek gerekebilir (Miles ve Huberman, 2016). Bu çalışmada sınırlar kariyer dönemlerinin son aşamasında olan dört öğretmen olarak çizilmiştir. Araştırılan konuyla doğrudan ilgili örnekleri barındıran durumlar tanımlanarak örneklem seçimine gidilmiştir. Yapılan araştırmayı teyit edecek ve var olan yapıları ortaya çıkaracak özellikle kariyer döneminin son evresinde bulunan dört öğretmen örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmada ölçüt örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Buna göre öğretmenlik kariyerinde en az 25 yıldır çalışıyor olmak ölçütü esas alınmıştır. Diğer yandan farklı hizmet yılı, cinsiyet ve branş değişiklikleri ile de maksimum çeşitlilik stratejisine uygunluk sağlanmıştır. Öğretmenlerin demografik özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 1.

Öğretmenlerin demografik özellikleri

Öğretmen	Hizmete başlama yılı	Branş	Hizmet yılı
Ö1	1986	Sınıf Öğretmeni	37
Ö2	1995	Fen Bilgisi	28
Ö3	1998	Sınıf Öğretmeni	25
Ö4	1979	Sınıf Öğretmeni	44

Araştırmaya katılan öğretmenlerin üçü sınıf öğretmeni, biri fen bilgisi öğretmenidir. Ö1, iki yıllık eğitim yüksek okulu mezunu iken ve Ö4, öğretmen okulu mezunudur. Diğer iki öğretmen ise üniversitede dört yıllık lisans eğitimi sonrasında öğretmen olarak göreve atanmışlardır. Ö1 ve 4 meslek hayatlarına bir köy okulunda başlamış, Ö3 ise müstakil sınıflı ilköğretim okulunda göreve başlamıştır. Ö2, fen bilgisi öğretmeni olarak kasabada ilköğretim okulunda göreve başlamıştır. Zaman içerisinde öğretmenler il merkezinde, merkezi konumda bulunan okullarda çalışmaya başlamış ve hâlen bu tür okullarda görevlerini sürdürmektedirler.

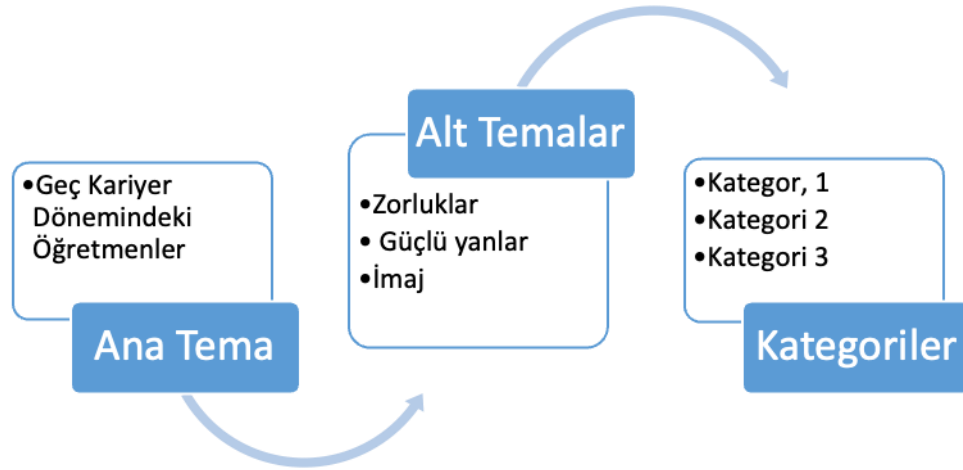
2.3. Veri toplama araçları, süreci ve analizi

Verilerin toplanması için geç kariyer döneminde bulunan öğretmenlere mesleğinin farklı dönemlerinde yaşadığı zorluklar, öğretmen olarak güçlü yanlarının ne olduğu ve öğretmenlerin imajına yönelik yaşantıları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Sorular oluşturulurken eğitim bilimleri alanında iki öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu sorulara göre katılımcıların cevaplarını hikâye etmeleri istenilmiştir. Her görüşme yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Görüşmeler, yapılan görüşmenin özelliği dikkate alınarak okulda uygun bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilere bilgilendirme onamı sunulmuş ve görüşmelerin etik çerçevede yapılması sağlanmıştır. Araştırmada öğretmenlerle yüz yüze bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde öğretmenlerin onayı doğrultusunda ses kaydı alınmış, daha sonra ses kayıtları düz yazıya dönüştürülerek, çözümlenmiştir. Düzyazıya dönüştürülen görüşme metinleri, belli bir kronoloji içerisinde hikâyelerin akışı yeniden düzenlenerek dört farklı anlatı oluşturulmuştur. Yeniden hikâyeleştirme yapılırken; hikâyeler yer, zaman ve ortam açısından değerlendirilerek ardışık bir kurgu oluşturulmuştur.

Anlatı verilerinin analizi ile öğretmenler tarafından tekrarlanan ve baskın bir şekilde ulaşılan temalar altında öğretmenlerin özgün görüşlerine yer verilmiştir. Anlatılardan elde edilen görüşlerin tasnifinde temel temalar *zorluklar, güçlü yanlar ve imaj temaları* olarak araştırma sorularına paralel olarak belirlenmiştir. Temaların belirlenmesi için uzman görüşüne başvurulmuş ve sorularla paralel temaların analiz için temel teşkil edebileceği konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bu yanıyla araştırmada temalar ve temaların altında yer alan kategorilerin bulunmasında içerik analizinden yararlanılmıştır. Riessman'a (2005) göre, anlatı analizi; tematik, yapısal, etkileşimsel ve edimsel analiz türlerinden oluşur. Bu analiz türlerinden tematik analiz "nasıl" söylendiğinden ziyade "ne" söylendiği, "söylemden" ziyade "söylenen" ile ilgilidir. Bu çalışmada tematik analiz yapılmıştır. Tematik analiz daha çok hikâye üzerine yoğunlaşarak "ne" söylenildiği ile ilgilenmektedir. Geç kariyer dönemde bulunan dört öğretmenin ortak temalar altında deneyimleri analiz edilmiştir. Bu çerçevede daha önce soruların kurgusu sırasında öğretmenlerin farklı dönemlerde yaşadıkları zorluklar, güçlü yanlar ve imaja yönelik yaşantılar ile ilgili

sorular oluşturulmuştur. Betimsel analiz temelinde ana temalar belirlenmiş, alt temalar için ise içerik analizi yapılmıştır.

Bu çalışmada *geç kariyer dönemindeki öğretmenlerin eğitim yolculuğu* ana teması altında *öğretmenlerin yaşadıkları zorluklar, güçlü yanlar ve öğretmen imajına yönelik yaşantıları* alt tema olarak yapılandırılmıştır. Bu alt temalar altında yer alan kategoriler içerik analizine dayalı olarak belirlenmiştir. Bu yapılandırılmada Barkhuizen'in "anlatı analizi" yaklaşımına göre hikâyeler ve hikâyeler içinde yer alan alt hikâye kurguları esas alınmıştır (Ersoy ve Bozkurt, 2016). Buna göre çalışmanın tema ve alt temalarına ilişkin kurgu Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Çalışmaya ilişkin oluşturulan temalar

2.4. Araştırma hikâyesi ve araştırmacı rolü

Bu araştırmanın yapılmasındaki amaç, kariyerlerinin geç dönemindeki öğretmenlerin eğitim yaşantılarındaki deneyimlerini anlamaktır. Bu çerçevede öğretmenlik mesleğinde en az 25 yılını doldurmuş dört öğretmen belirlenmiştir. Öğretmenler böyle bir çalışmanın öznesi olmaktan mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Nedeni ise, eğitim hikâyelerinin geleceğe ışık tutması ve eğitim uygulamalarında öğretmenlere yol gösterebileceği inancıdır. Bu çalışmada araştırmacının rolleri şöyle tanımlanmıştır. Araştırmacı, dört öğretmenin belirlenmesi sürecinde yer almış ve görüşme yapmaya gönüllü olmaları ile ilgili süreci yönetmiştir. Katılımcılarla sürekli temas halinde olmuş, analiz sürecinde de zaman zaman metin içeriklerine ilişkin katılımcı görüşlerine başvurarak ayrıntılı bir betimleme sürecini katılımcılarla birlikte deneyimlemiştir.

2.5. Geçerlik ve güvenilirlik

Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik; inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik başlıkları altında incelenmiştir.

2.5.1. İnanırcılık

Nitel araştırmalarda iç geçerlilik inandırıcılık üzerine inşa edilir. Buna göre çalışma alanında katılımcılarla uzun süreli etkileşim önemli bir unsurdur. Araştırmacı araştırma boyunca dört katılımcı ile zaman zaman yeniden görüşerek ve analiz sürecinde yeniden görüşlerine başvurarak uzun süreli etkileşimi artırmıştır. Katılımcılarla tekrarlı görüşmelerin sebebi yeniden hikâyeleştirmede eksik kalan ve anlaşılman noktaların açıklığa kavuşturulmasıdır.

2.5.2. Aktarılabirlik

Dış geçerlik araştırmaya ilişkin sonuçların çalışma grubuna benzer gruplara ve çalışma ortamlarına aktarılabirliğidir. Buna göre araştırmaya ilişkin örneklem tanımlanmıştır. Diğer yandan doğrudan alıntılara yer verilerek yer, zaman ve bağlam karşılaştırılmalarının yapılması sağlanmıştır.

2.5.3. Tutarlılık

Verilerin analizi sürecinde içerik analizi yapılırken kodlayıcılar arasında güvenirliği bulmak amacıyla Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen formül (Güvenilirlik Katsayısı=Grş benzerliği/(görüş benzerliği+ görüş farklılığı)x100) kullanılmıştır. Bu formülde yapılan hesaplama sonucunda en az %80'in üzerinde görüş birliği sağlanmıştır. Araştırmanın veri analizi sürecinde görüşme yapılan katılımcılarla aynı araştırmacı tekrar görüşmüş ve sürecin benzerliğinin uyumuna dikkat edilmiştir.

2.5.4. Teyit Edilebilirlik

Araştırmacının araştırma sürecindeki yeri ve rolü ayrıntılı tanımlayarak dış güvenirliği artırmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri ve analiz yöntemleri hakkında kapsamlı açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada, araştırmanın her aşamasına ilişkin bilgiler ve dokümanlar daha sonradan gerektiğinde incelenebilmesi ve tekrar yararlanabilmesi için muhafaza edilmiştir.

2.6. Araştırmanın etik izni

Etik kurul izin bilgileri

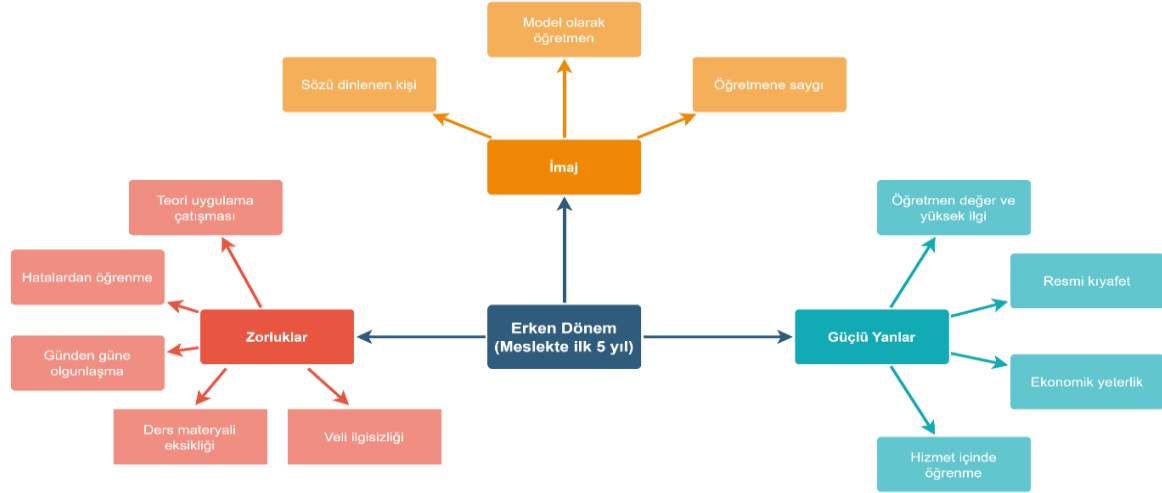
Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 07.03.2022

3. BULGULAR

Bulgular başlığı altında, katılımcıların ğretmenliğinin geç dönemine ilişkin görüşleri temalar ve alt temalara dönüştürülerek açıklanmıştır. Araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda veriler betimlenmiştir. Bu yolla *ğretmenlerin yaşadıkları zorluklar, güçlü yanlar ve ğretmen imajına yönelik yaşantıları* alt tema olarak yapılandırılmış ve bu çerçevede oluşturulan kategoriler ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Kariyer basamaklarının ilk dönemi (ilk 5 yıl) öğretmenlerin ilk beş yıllık dönemdeki deneyimlerini içermektedir. Bu dönem kendi içinde *zorluklar*, *güçlü yanlar* ve *imaj* alt temaları şeklinde düzenlenmiştir.

Şekil 2. Öğretmenliğin erken dönemine ait tema ve kategoriler

Erken dönem öğretmen anlatılarında *zorluklar* alt temasında; *teori ile uygulama çatışması*, *hatalardan öğrenme*, *günden güne olgunlaşma*, *ders materyali ihtiyacı* ve *veli ilgisizliği* temelinde zorluklarla baş başa olmanın yarattığı durumlardan söz edilmektedir. Bu durum Ö1'in görüşlerinde şu şekilde yer almıştır.

Mesleğinizde yavaş yavaş geliyorsunuz. Siz zamanla daha tecrübeli hale geliyorsunuz. Öğretmenliğin ilk yıllarında yaptığımız hatalar, yaptığımız her şey tecrübe kazandırıyor. Ben mesleğim ilk yıllarını, günden güne olgunlaşma, günden güne tecrübe edinme olarak değerlendiriyorum. Gün gün geliştiğimi düşünüyorum. (Ö1)

Bu dönemde *imaj* alt temasında öğretmen; *sözü dinlenen*, *model alınan* ve *saygı duyulan* kavramalarıyla eşleştirilmiştir.

Öğretmene sahip çıkıyorlardı. Öğretmene değer veriyorlardı. Öğretmene ilgi yüksekti. Veliler öğretmeni gördüğünde mutlaka ona bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soruyorlardı. (Ö4)
Öğretmenler çok saygı görüyordu. Toplum o zaman öğretmene büyük değer veriyordu. (Ö2)

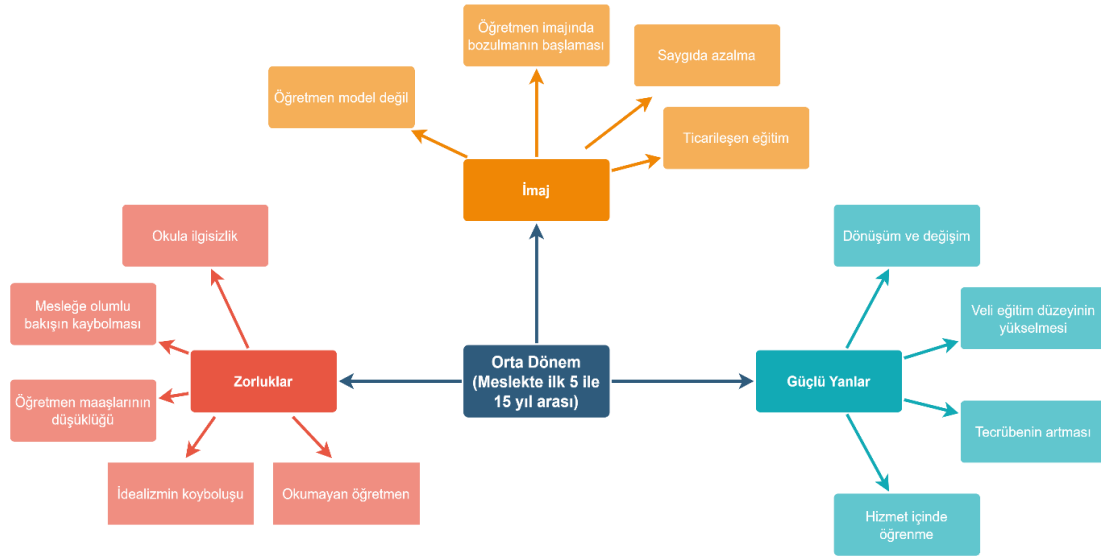
Öğretmen 4 ve 2'nin görüşleri öğretmenliğin erken döneminde değerli oldukları yönündedir. Bu değeri velilerden ve toplumdaki açıkça gördüklerini vurgulamışlardır. Öğretmen 4'ün görüşlerindeki öğretmene sahip çıkılması ve değer vermede yüksek bir ilginin varlığı dikkat çekici tanımlamalardır.

Öğretmenlerin *güçlü yanlar* olarak ifade ettiği alt temada ise, *öğretmene değer ve ilgi*, *resmi kıyafet*, *ekonomik yeterlik* ve *hizmet içinde öğrenme* ile ilgili alanları güçlü bir nitelik olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenler bu dönemde de öğretmen itibarını önemli bir etken olarak görmeye devam etmişlerdir. Ekonomik gelir açısından kendilerini daha yeterli, öğrenmenin kurumsal olarak gerçekleştirildiğine vurgu yaparak, hizmet içinde öğrenmenin önemini vurgulamışlardır.

Öğretmenlik mesleği veliyi ve çevreyi etkilemede önemli bir yere sahipti. Toplum öğretmenin giyimine, kuşamına dikkat ediyordu. O dönemde iyi giyinen, iyi konuşan konumda idi. Giyiminiz, kuşamınız, konuşmanız ne kadar iyi ise toplum size daha önem veriyordu. Daha özen gösteriyorlardı. Öğretmen model alınıyordu. İzleniyordu, sözü dinleniyordu. Öğretmenin toplum üzerindeki rolü oldukça belirleyici ve etkileyici idi. Öğretmenlerin saygınlığı ve itibarı, öğretmenin düzgün giyinmesi, çok iyi konuşmasından kaynaklanıyordu. Resmi kıyafet insan üzerinde olumlu etkiye sahipti. (Ö1)

Öğretmenler, öğretmenliklerinin erken döneminde zorluklarla mücadeleye rağmen iyi bir imaj ve itibar ekseninde görevlerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu dönemde velilerin çocukların eğitimi ile çok fazla ilgilenmediklerine ilişkin bir tespitten söz etmek mümkündür. Ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olmasının bu ilgiyi azaltmış olduğu düşünülebilir. Bir yandan öğretmenin itibar görürken velilerin öğrencilerin eğitimi ile ilgisizliği tezat oluştursa da velilerin katkı sunamama yoluyla bir tür ilgisizlik sergiledikleri düşünülebilir.

Kariyer basamaklarının ikinci döneminde (ilk 5 yıl - 15 yıl arası) öğretmenlerin deneyimlerine ilişkin görüşler. Bu dönem, öğretmenlerin “ilk beş ile on beş yıl arası” 10 yıllık dönemdeki deneyimlerini içermektedir. Bu dönem kendi içinde zorluklar, güçlü yanlar ve imaj alt temalar şeklinde düzenlenmiştir.

Şekil 3. Öğretmenliğin orta dönemine ait tema ve kategoriler

İkinci dönem öğretmen anlatılarında, **zorluklar** alt teması altında; **okula ilgisizlik**, **mesleğe olumlu bakışın kaybolması**, **öğretmen maaşlarının düşüklüğü**, **idealizmin kaybı**, **okumayan öğretmen** yargılarının ön planda olduğu görülmektedir. Öğretmenler, okula karşı ilgisizlikle birlikte kaybolan idealizmin eğitimde sorun alanları olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede öğretmenlerin kendisini yetiştirmediğini ve meslek olarak itibar kaybına uğradığını ifade etmişlerdir. Bu alt başlıklarda bazı öğretmen görüşleri şöyledir.

Velilerde, ekonomik gelişmeye bağlı olarak, öğretmenleri küçümsemeye başladıkları görülmüyordu. Veliler öğretmenlere, hocam araban kadar konuş gibi konuştuklarını duydum. Okulumuza bir kısım aileler bağış yaptılar. Bazı veliler okula geldiklerinde, öğretmenlere yönelik olarak öğretmenim oturduğum sandalyeyi okula ben aldım gibi konuşmalar yaşanmaya başladı. Velileri öğretmenleri küçümsemeye başladılar. (Ö3)

Öğretmenin değeri azalmaya başladı. Öğretmene halkın bakışında değişimler başladı. Bu okulda bir süre müdür yardımcılığı yaptım. Benim kişisel olarak halkla ilişkilerimde herhangi bir sorun yok. Ev ziyaretleri yaparak halkı eğitime katmaya çalışıyoruz. Aynı kültüre sahip olduğum için daha rahat iletişim kuruyordum. Öğretmeni hizmetçi ve hizmetkar olan biri olarak gören bir anlayış bu dönemde başladı. Veli öğretmene her istediğini söyleyebileceği söylenebilir. (Ö2)

İmaj teması altında; öğretmenin model olarak görülmeşi, imaj bozulması, saygıda azalma, ticarileşen eğitim başlıklarında öğretmen görüşlerinin toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin kariyerlerinin orta dönem olarak adlandırılan yıllarında itibar kaybının yaşandığı ve eğitimin daha çok ticarileştiği görülmüştür. Bu durumlarla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir:

Mesleğimin ilk yıllarında öğretmenlerin aralarında konuşmaları genellikle eğitim, öğretim konuları idi. Mesleğimin orta döneminde sohbet konularında değişim oldu. Öğretmen odalarında sohbet konuları ekonomiye dair konular olmaya başladı. Öğretmenlerin yarısı eğitimle ilgili konuşurken, diğer yarısı genellikle, araba aldın mı, arabayı değiştirdin mi gibi konularıyla ilgiliydi. Orta dönem dönüşümün başladığı dönem diyebilirim. Öğretmenler eğitim konularından farklı konularda konuşmaya başladıklarını söyleyebilirim. (Ö1)

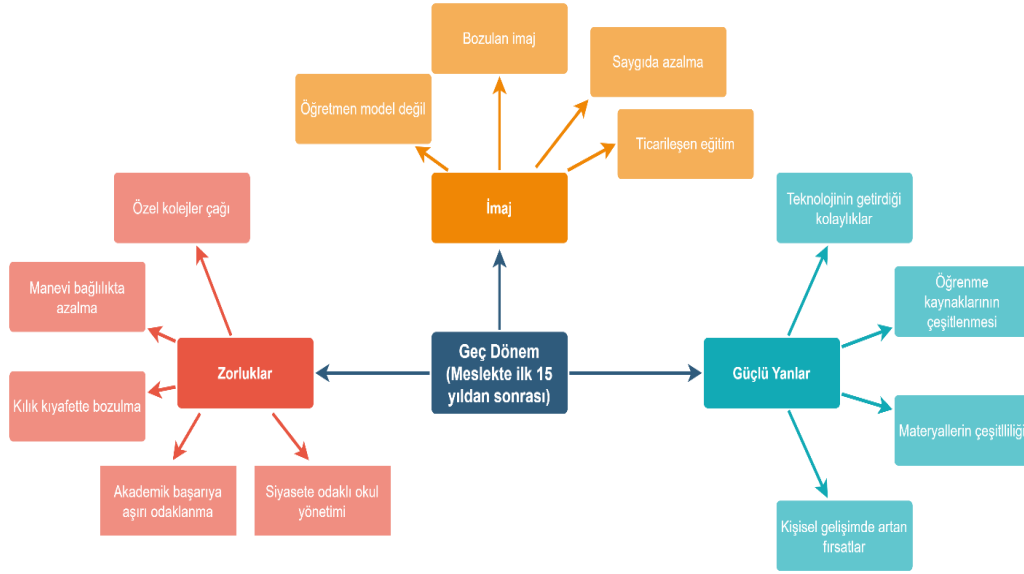
Öğretmeni hizmetçi ve hizmetkar olan biri olarak gören bir anlayış bu dönemde başladı. Veli öğretmene her istediğini söyleyebilir oldu. (Ö2)

Güçlü yanlar alt teması altında; dönüşüm ve değişim, veli eğitim düzeyinin yükselmesi, tecrübelerin artması, hizmet içinde öğrenme başlıklarında değişim ve tecrübe önemli bir değişken olarak görülebilir. Yenileşen teknolojilerle birlikte öğretim süreçlerine uyum eğitime yeni bir boyut kazandırdığı görülmektedir. Bu durum öğretmen tecrübesi ve hizmet içi eğitimlerle de birleşince öğretmenlerin eğitim öğretim sürecini yönetme ve etkili sonuçlar üretme konusunda daha yeterli hale geldikleri söylenebilir. Bu konuda öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Mesleğimin ilk dört yılında verimli olduğuma inanmıyorum. Ben öğretmenliği okulda bulunan Ziya beyden öğrendim. Bu öğretmen benim için örnek oldu, model oldu. Ondan öğrencileri gözlemeyi öğrendim. (Ö2)

Halkın eğitime bakışı değişmeye başladı. Öğretmenlik mesleğine karşı olumlu algılar kaybolmaya başladı. Halk çocuğunun memur olması durumunda alacağı para düşünerek, memurluğu tercih etmemeye başladı. Daha fazla para kazanabileceği mesleklere gelmeye yönelmeye başladılar. Öğretmen maaşlarının etkisi mesleğe bakışı bu dönemde etkilemeye başladı. (Ö3)

Kariyer basamaklarının geç döneminde (15 yıl sonrası) öğretmenlerin deneyimlerine ilişkin görüşler. Bu dönem öğretmenlerin on beş yıl sonrası dönemdeki deneyimlerini içermektedir. Bu dönem kendi içinde zorluklar, güçlü yanlar ve imaj alt temaları şeklinde düzenlenmiştir.

Şekil 4. Öğretmenliğin geç dönemine ait tema ve kategoriler

Bu dönemde *zorluklar alt temasında* öğretmenler için öne çıkan sorunlar; *özel kolejlerin çoğalması, manevi bağlılığın azalması, akademik başarıya aşırı odaklanma ve siyasete odaklı okul yönetimi* konularıdır. Bu zorluklarda en dikkat çekici görüşlerin akademik başarıya yönelik aşırılık ve siyaset temelli okul yönetimi olduğu söylenebilir.

Son on yılda eğitim-öğretim paralı hale geldi. Özel kolejler artmaya başladı. Veliler okula, sınıfa ve öğretmene karışmaya başladılar. Velilerde saygı kalmadı. En ufak bir sorunda veliler öğretmeni tehdit etmeye başladı. İlk döneme göre çok büyük bir değişim var. Veliler her şeye karışmaya başladı. Neredeyse benim yerime öğretmenlik yapacaklar. (Ö1)

Velilerin beklentileri arttı. Öğretmenin işine karışmaya başladı. Eski velilerden okur yazar olmayan bile vardı. Bu nedenle öğretmenin her isteğini yapıyorlardı. Şimdi bu düşünce değişti. Öğretmene karışma işlemi son 5 yılın sorunu oldu. (Ö3)

Üst yönetimlerin üzerimizde uygulamış oldukları bütün olumsuzluklara rağmen, vicdanen, ahlaken yapmamız gerekenleri yapmaya çalışıyorum. Masum çocuklara verebileceğiniz her şeyi vermeye çalışmak gerektiğini düşünüyorum. (Ö1)

Şu an genç öğretmenler, okula kendini ait hissetmiyor. Ders zili çalar çalmaz, çantasını alıp çıkıyor. Zamanı öyle planlamış ki nereden ne zaman olması gerektiği belli. Öncelikli görevleri arasında işi yok. Özel işleri daha öncelikli gibi görünüyor. Saat 2'de gideceği yeri planlamış ona gitmek için hemen okuldan ayrılıyor. Ders bittikten sonra öğretmenlerle bir değerlendirme yapalım, yarını planlayalım düşüncesi yok. Böyle olmamalı, öğrencilerin çıkması beklemeli, öğretmen arkadaşlarıyla günü değerlendirmeli diye düşünüyorum. (Ö4)

Bu başlık altında ön plana çıkan en önemli görüşün siyaset eksenli eğitim ve maneviyatın azalması olduğu söylenebilir. Eğitimin ticarileşmesi bağlamında özel okullardaki artış eğitimde akademik başarı merkezli yapılanmaları birlikte getirmiştir.

İmaj alt teması altında; orta dönemde görülen sorun alanlarının bu dönemde devam ettiği görülmektedir. Buna göre; *öğretmenin model olarak görülmeşi, imaj bozulması, saygıda azalma, ticarileşen eğitim* başlıklarında öğretmen görüşleri toplanmıştır. Konu ile ilgili bazı öğretmen görüşleri şöyledir:

Şu anki en temel zorluk, öğretmenlikte idealizm kayboldu. Fedakarlık kayboldu. Bu bozulma sadece öğretmenlerde olmadı. Toplumun her kesiminde fedakarlık kayboldu. Eğitimcilerin okula isteyerek, koşu koşu, canla başla gitmeleri kayboldu. Okula 10 dakika önce gideyim, 10 dakika sonra çıkayım düşüncesi kayboldu. (Ö1)

Şu an veli okul idaresine başvurup, eğer benim çocuğumun sınıfına şu öğretmen girmezse, çocuğumu alıp başka orta okula götürürüm, şeklinde girişimleri oluyor. Bu tür yaklaşımlar öğretmene olumsuz bakışın olduğunu, değerinin azaldığını söyleyebilirim. Halbuki öğretmenlerde çocukların iyi yerlere girmesi için çalışmalar yürütüyor. Ama veli bu şekilde algılamıyor. Velinin algısı şöyle, aslında benim çocuğum çok iyi, çok başarılı, öğretmenlerin iyi olmaması nedeniyle çocuğum başarılı değil, şeklindedir. Öğretmeni suçlayıcı bir yaklaşım sergileyen veli bile var. (Ö2)

Eğitimin ticarileşmesi ve imaj arasında güçlü bir bağ olduğu söylenebilir. Katılımcılar, öğretmenin itibarının azaldığını, saygınlığının sorgulandığını öncelikle vurgulanmaktadır.

Güçlü yanlar alt teması altında; *teknolojinin getirdiği kolaylıklar, öğrenme kaynakları ve materyallerin çeşitliliği ile kişisel gelişimde artan fırsatlar* temel özellikler olarak ifade edilmiştir. Teknolojinin eğitim öğretim süreçlerine hâkim olması öğretmene zamandan kazandırarak daha kısa zamanda daha verimli sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Diğer yandan kişisel gelişim için internet kaynakları ile bilgiye ulaşma ve becerilerin geliştirilmesine yönelik fırsatların arttığı da ifade edilmiştir. Güçlü yanlara ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir:

Öğretim sistemimizde büyük değişim oldu. Derslerde akıllı tahta kullanıyorum. Çocuklara somut olarak kullanacağı varlıklardan yararlanarak matematik öğretmeye çalışıyorum. (Ö1)
Öğretmenin deve kuşu gibi kafasını kuma gömmesinin doğru olmadığını düşünüyorum. Değişen koşullara göre öğretmenin kendini güncellemesi gerektiğini düşünüyorum. Zamana göre evrilmesi, güncelliği yakalamalı diye düşünüyorum. Öğrendiklerini de derslerine uygulamalıdır. (Ö3)

Bu mesleği seçenler iyi düşünmelidir, mesleğini sevmelidir? Okul öğretmenin ikinci evidir. Evimde çocuğumun geleceğini, sonlarını nasıl düşünüyorsam, okuldaki çocukların geleceğini ve sorunları düşünmek zorundayız. Eğer böyle idealist bir düşünceyle öğretmenliğe başlamaz ise, meslek hayatı boyunca yetiştirdiği öğrencilere yazık etmiş olur. Meslek hayatı boyunca binlerce öğrenci yetiştireceğini düşündüğümüzde idealizmin etkisinin çok büyük olduğunu düşünüyorum. (Ö1)

Güçlü yanlar olarak ifade edilen görüşlerde bahsedilenler bütün olarak teknolojideki yeniliklerle paralel olarak, öğrenme kaynaklarının artması ve kişisel gelişimi de birlikte etkilemiştir. Kariyerin son döneminde öğretmenlerin ortak algısı imkân ve fırsatların arttığı yönündedir.

4. TARTIŞMA

Bu araştırma öğretmenlik kariyerinin son döneminde olan dört öğretmenin geçmişten, içinde buldukları zaman dilimine kadarki süreçte meslek deneyimlerini incelemeyi ve açıklamayı amaçlamaktadır. Dört öğretmenin görev yaptıkları zaman dilimleri ilk beş yıl, son on yıl ve ilk beş yıl ile son on yıla kadar geçen zaman şeklinde sınıflandırılmıştır. Kariyer aşamaları çerçevesi erken kariyer dönemi olarak tanımlanan ve meslekte ilk beş yılı içeren zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır. Gutman ve Oplatka'ya (2021) göre, kariyer başlangıcı bir örgüte girişin ilk beş yılı, orta dönem ve emeklilikten

önceki on yıllık süreyi kapsayan geç dönem olarak ayrılmıştır. Bu araştırma kapsamındaki öğretmenlerin son on yıl ve on yıldan önceki süreçleri aynı zaman dilimine karşılık gelmekle birlikte ilk beş yıllık dönem öğretmenlerin kıdem yılları farklılığından dolayı birbirine yakın döneme karşılık gelmektedir.

Öğretmenlerin kariyerlerinin başında ilk beş yıllık dönemde yaşadıkları zorluklar, güçlü yanlar ve öğretmen imajına yönelik yaşantıların tecrübesizlik ve hatalardan öğrenmeyle başlayan bir süreç olduğu görülmektedir. Bu süreçte imajı saygınlıkla; güçlü yanları ise rol model olma kavramlarıyla betimledikleri görülmüştür. Cobb'a (2022) göre, her öğretmenin mevcut baskılar, zorluklar ve güven "geçmişini görmesine" ve gelecekteki öğretmenlik benliğini oluşturmaya yardımcı olur. Öğretmenlerin bu araştırmadaki imaj, zorluk ve görevlerine ilişkin güçlü algılarının farkındalığı onlara ileride öğretmen olma kimliklerinin oluşmasında yardımcı olabilir. Gutman ve Oplatka'ya (2021) göre kıdemli öğretmenler uzmanlık alanlarını kullanarak kendileriyle öğretmen adayları arasındaki kültürel uçurumları kapatma eğiliminin altını çizmektedirler. İlk öğretmenlik yıllarında öğretmenlerin deneyimleri, hem rol model olma hem de rol model alma yönündedir. Kıdemli öğretmen eğitimcileri için bir ayrıcalık olarak görülen bir özellik, yalnızca genç meslektaşlarını motive etme ve yetiştirme değil, aynı zamanda ilerlemeye ve ilgiyi onlarla paylaşmaya yönelik isteklilikleridir. Admiraal, Røberg, Wiers-Jenssen ve Saab'a (2023) göre, öğretmenliğin ilk yıllarında, öğretmenlerin çoğu kendilerini işlerine iyi hazırlanmış hissetmiyor, bazıları ise kendilerini yetersiz hissediyor. Çünkü, göreve yeni başlayan öğretmenler üniversitede öğrendikleri teorik bilgileri uygulayarak; sınıflarının ve okullarının gerçekliğiyle mücadele ediyorlar. Öğretmenlerin, öğrencileri için güvenli bir öğrenme ortamı oluşturmak, tüm öğrencileri için kaliteli öğrenmeyi gerçekleştirmek, sınıf disiplini yönetmek, meslektaşları ve okul müdürüyle iş birliği yapmak da dâhil olmak üzere birçok görevi aynı anda birleştirmeleri gerekmektedir.

Öğretmenlik kariyerinin ilk yıllarında öğretmenlerin yaşadıkları sorunların çoğunun tecrübesizlikle ilgili olduğu görülmektedir. Bu dönemde öğretmenler için uygulanan oryantasyon ve yetişmelerini sağlayıcı çalışmalar onların eğitim sistemine uyumunu kolaylaştırmaktadır. Bu dönemde yeni öğretmenler iyi rol modeller ve mentörler aracılığıyla zayıf yanlarını güçlendirebilmektedirler. Öğretmenlik mesleğinin başında öğretmenler kendilerini tecrübesiz, ama daha saygın bulmaktadırlar. Öğretmenlerin mücadele etmeleri gereken etkenler zor ama kendilerine sunulan rol modeller aracılığıyla bu zorlukların üstesinden de gelebildikleri görülmektedir. Kelchtermans ve Ballet'a (2002) göre, kariyerin ilk yıllarında karşılaşılan "uygulama şoku" kavramı özellikle öğretmenlerin deneyimleriyle ilgili olabilir. Uygulama şoku, öğretmenler "öğretmeyle ilgili inanç ve fikirlerini teste tabi tutan, bazılarında meydan okuyan ve diğerlerini doğrulayan bir sınıf öğretmeni olmanın gerçekleri ve sorumluluklarıyla" yüzleştiğinde meydana gelir. Kariyer deneyimine yönelik başlangıçtaki beklenti, öğrenci davranışını yönetmek, etkili öğretim stratejileri kullanmak veya öğrencilerin ek ihtiyaçlarını ele almak da dâhil olmak üzere sınıfta olup bitenlerle çatışabilir (Dadvand, Driel, Speldewinde ve Dawborn-Gundlach, 2023). Böyle bir durum kariyer basamaklarının başında öğretmenler için zordur. Çoğu zaman işten ayrılma isteği gibi duygular baş gösterse de öğretmenlerin bu süreçteki en büyük desteği rehber öğretmenler ve iyi bir okul kültürü yapısı olabilir.

Orta dönem olarak adlandırılan dönemde aynı tema başlıklarında öğretmenlerin yaşadıkları zorluklar, güçlü yanlar ve öğretmen imajına yönelik yaşantıların okula ilgisizlik ve idealizmin kayboluşu, öğretmenin model olarak görülmeyişi, saygıda azalma, ticarileşen eğitim şeklinde ifade edilmiştir. Bu dönemde öğretmenlik mesleğinin itibar kaybının önemli bir etken olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Güçlü yanlar alt teması altında ise dönüşüm ve değişim ile tecrübelerin artması önemli bir değişken olarak görülmüştür. Gutman ve Oplatka'ya (2021) göre öğretmenler, "bilginin eskimesiyle başa çıkmanın ve bir model olarak hizmet etmenin bir yolu olarak sürekli öğrenme ve yaratıcı fikirleri paylaşmaya" vurgu yapmışlardır. Öğretmenler kariyer dönemlerinin ortasında kaybolan idealizmle

birlikte model olma ve alma davranışlarının da zarar gördüğüne işaret etmişlerdir. Görüşülen öğretmenlerin meslekteki orta dönemleri farklı zaman dilimlerine denk gelse de öğretmenlerin meslekte son on yıldan önceki dönemi ciddi bir itibar kaybı ve idealizmde azalma dönemi olarak tanımladıkları görülmüştür. Ansborg, Basham ve Gurung'a (2022) göre de öğretmenlerin kariyer ortası dönemleri, yeni zorluklar ve uyum güçlüklerinin yaşandığı bir dönem olarak kabul edilir.

Öğretmenlik mesleği motive edici özelliklerinin yanı sıra, zorlu koşullarının olduğu bir mesleği temsil ediyor. Geleceğin öğretmenlerinin kalitesi, sağlıklı, gelişmiş bir toplum ve demokrasi için kritik bir faktördür. Gelişimi bilgiye dayalı olan çağdaş toplumda, öğretmenler, bu toplumun zorluklarına yanıt vermek, modernleşmeyi sağlamak ve insan potansiyelinin tam olarak kullanılmasına yönelik çabaların sürekli olarak düzenlenmesini sağlamak için gereken en önemli kaynaklardan biridir (Frumos, 2019). Öğretmenler mesleğe başladıktan on yıl sonra kendini daha güçlü bir zemine yerleştiriyor. Ancak araştırma bulgularında ilk yıllardan sonra idealizmin kaybolduğu ve yerini mesleki atalete bıraktığı yönünde bir eleştirinin varlığı dikkat çekicidir. Oysa meslek olarak öğretmenlik özellikle ilk beş yıldan sonra, yani orta dönemde daha sağlam temellere dayalı olarak gelişen bir meslek olarak görülebilir.

Son dönemde, öğretmenlerin yaşadıkları zorluklar, güçlü yanlar ve öğretmen imajına yönelik yaşantılarda ise manevi bağlılığın azalması, akademik başarıya aşırı odaklanma ve siyasete odaklı okul yönetimi, öğretmenin model olarak görülmeysi, imaj bozulması, saygıda azalma, ticarileşen eğitim başlıklarında zorlukların ve bozulan imajın tanımlandığı görülmektedir. Güçlü yanlar ise öğrenme kaynakları ve materyallerin çeşitliliği ile kişisel gelişimde artan fırsatlar olarak ifade edilmiştir. So ve Park'a (2022) göre, öğretmenlerin imajının oluşumu politika yapımcılar tarafından inşa edilir, bozulur veya yeniden inşa edilir. Eğitim politikaları, politika yapımcıların eğitime yönelik değerlerini ve niyetlerini yansıttığından, eğitimin kontrolüne yardımcı olurlar. Eğitimin gerçek aktörleri ve onların düşünce ve eylemler üzerindeki etkisinde, politik eylem ve söylemlerin yeri basit bir şey değildir. İnsan faaliyetlerini teşvik etmek veya kontrol etmek için oluşturulan söylemler siyasi amaçlara uygun anlamlar, semboller ve kurallar öğretmen imajının oluşmasına yön verebilir. Bu ifadelerden yola çıkarak bu çalışmada da ifade edilen, son dönemde öğretmen imajının bozulmasını siyaset odaklı yönetim anlayışının etkisi ile ilişkilendirmek mümkündür.

Öğretmenliğinin geç dönemindeki, yani son on yıllık dönemindeki öğretmenlerin, kariyeri boyunca yaptığı seçimler ile bireysel motivasyonları, değerleri, inançları ve kimlik algıları arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Özellikle öğretimin belirli yönlerine duyulan tutku, kişisel bir amacı gerçekleştirme fırsatı, öğrencilerle ve meslektaşlarla ilişkileri teşvik etmek, enerji verici, motive edici ve ödüllendirici bir öğretmenlik kariyerini sürdürmenin anahtarı olarak tanımlanmıştır (Feledy, 2021).

Öğretmenliğinin geç döneminde, velilerin öğrencilerin akademik başarısına odaklanıldığını vurgulamışlardır. Weinburgh'a (2020) göre; bu dönemde "gerçekleşen kimlik, gelecekteki bir meslek olarak 'öğretmenlik' dışında herhangi bir şeyi hayal etmeyi imkânsız kılacak kadar güçlüydü." Söz konusu durumun öğretmenlerin kendilerinde oluşturduğu terk edilemez bir kimlik yarattığını söylemek mümkündür.

4.1. Sonuç ve öneriler

Bu çalışmanın öğretmen yetiştiren kurumlar, eğitim bakanlıkları ve okul yöneticileri için çıkarımları vardır. Bu çalışmada özellikle erken dönem olarak tanımlanan öğretmenlik mesleğinin ilk yıllarında meslek olarak öğretmenliğin önemli ve iyi bir imaja sahip olduğu, ancak zaman içerisinde bu imajın bozulduğu ortaya konmaktadır. Öğretmenlerin meslek yılları dikkate alındığında her dört öğretmenin günümüzden yaklaşık yirmi yıl öncesi dönemle ilgili görüşlerinin benzer olduğunu görmek mümkündür. İkinci olarak, öğretmenlerin zaman içindeki imaj ve itibar kaybının, mesleğin siyaset etkisindeki sürekli değişen yapı ve içeriğinin öğretmenlerin ayrılma niyetlerini artırdığı ve bağlılığı azalttığı yönünde bir sonuca ulaşıldığını söylemek mümkündür. Öğretmenlerin çalışma koşullarında yapılacak iyileştirmeler ile okullarda öğrenci sayılarının azaltılması, sınıflarda öğretmenin zaman ayırabileceği öğrenci sayılarına ulaşılması öğretmenlerin daha iyi bir meslek algısına sahip olmalarını

sağlayacaktır. Öğretmen imajını güçlendirmede öğretmenlerin yetişme sürecinde niteliğın artırılması gerekmektedir. Eğitim fakülteleri kaynağından çıkan öğretmenlerin sistemde görev almalarına daha çok önem verilmelidir.

Kaynakça/Reference

- Admiraal, W., Røberg, K.K., Wiers-Jenssen, J. ve Saab, N. (2023). Mind the gap: Early-career teachers' level of preparedness, professional development, working conditions, and feelings of distress. *Social Psychology of Education, 26*, 1759–1787. <https://doi.org/10.1007/s11218-023-09819-6>
- Ansburg, P. I., Basham, M. E., & Gurung, R. A. R. (2022). Mid- and late-career stages at a teaching-focused institution. In P. I. Ansburg, M. E. Basham, & R. A. R. Gurung, *Thriving in academia: Building a career at a teaching-focused institution* (pp. 205–226). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000261-009>
- Clandinin, D. J. ve Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cobb, D.J. (2022). Metaphorically drawing the transition into teaching: What early career teachers reveal about identity, resilience and agency. *Teaching and Teacher Education 110*, 1-11.
- Dadvand, B., Driel, J., Speldewinde, C. ve Dawborn-Gundlach, M. (2023). Career change teachers in hard-to-staf schools: Should I stay or leave? *The Australian Educational Researcher, 1*, 16.
- Ersoy, A. ve Bozkurt, M. (2016). *Anlatı araştırması. Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri içinde* (Ed. A. Saban ve A. Ersoy), Ankara: Anı.
- Fekete, A.C. (2023). The importance of motivation in choosing a teaching career. *Euromentor, 14* (4), 114-144.
- Feledy, N.P. (2021). *Listening to the career life stories of teachers*. The degree of masters of Philosophy. School of Education and Professional Studies Griffith University, Mt Gravatt, Queensland, Australia. <https://doi.org/10.25904/1912/4408>
- Frumos, F.S. (2019). Reasons for teaching and mid-term career predictions among future teachers. *Astra Salvensis, 7* (14), 13 – 24.
- Gutman, M. ve Oplatka, I. (2021). Maintaining the image of a desired teacher: Major issues of late-career senior teacher educators. *Educational Studies, 47* (5), 538-553, DOI: 10.1080/03055698.2020.1717930
- Jobb, D.J. (2022). Metaphorically drawing the transition into teaching: What early career teachers reveal about identity, resilience and agency. *Teaching and Teacher Education, 110*, 1-10.
- Kelchtermans, G. ve Ballet, K. (2002). The micropolitics of teacher induction: A narrative-biographical study on teacher socialisation. *Teaching and Teacher Education, 18*(1), 105-120.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (2016). *Nitel veri analizi*. (Çev. Ed. S.Akbaba Altun ve A. Ersoy), Ankara: Pegem.
- Milli Eğitim Temel Kanunu, (1973, 14, 6). Resmi Gazete, 14574. Erişim adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/450.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). *Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği*, Resmi Gazete, 25905. Erişim adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/450.pdf>
- Okolie, U.C., Lubungu, J., Osuji, C.U., Idike, I.M., Ugwuda, S.C., Ehiobuche, C. Ve Siame, P. (2023). *International Journal for Educational and Vocational Guidance, 1*, 29. <https://doi.org/10.1007/s10775-023-09610-1>
- Oplatka, I. (2012) Towards a conceptualization of the early career stage of principalship: current research, idiosyncrasies and future directions, *International Journal of Leadership in Education, 15* (2), 129-151. DOI: 10.1080/13603124.2011.640943
- Osei, G.M. (2008). Career ladder policy for teachers: The case of Ghana. *International Review of Education, 54*, 5–31. DOI 10.1007/s11159-007-9071
- Riessman, C. K. & Quinney, L. (2005). Narrative in social work: A critical review. *Qualitative Social Work, 4* (3), 391-412.
- Saban, A. & Sarıçelik, S. (2018). İçedönük bir çocuğu anlamak: Bir anlatı araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 6*(1), 225-252.

So, K. ve Park, N. (2022). Can teachers be change agents? A critical analysis of teacher images in school reform policies. *Asia-Pacific Edu Res*, 31 (1) 39–48.

Weinburgh, M. (2020). Emerging, existing, and imagined identities: A case of mid-career and late-career secondary science teacher departure/dropout, *Journal of Science Teacher Education*, 31 (6), 654-674, DOI: 10.1080/1046560X.2020.1744833

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

This research aims to describe teachers' perceptions of the challenges they face, the mission (task process), and the image they encounter at different stages of their careers. It has been observed in the literature that there are no studies examining the narrative method of describing the teaching career process in Turkey. Therefore, it was decided to conduct such a study in order to contribute to the field and practitioners. Career stages related to a profession encompass the process in which individuals experience and develop themselves in that professional field. It is possible to divide the entire period from entering an organization to retirement into parts. Questions were directed towards identifying the factors that define and develop the challenges, mission (task process), and image in teachers' experiences during the first five years, the last ten years, and the intermediate period outside of these career stages.

experience and develop themselves in that professional field. It is possible to divide the entire period from entering an organization to retirement into parts. Questions were directed towards identifying the factors that define and develop the challenges, mission (task process), and image in teachers' experiences during the first five years, the last ten years, and the intermediate period outside of these career stages.

The aim of this research is to describe teachers' perceptions of the challenges they face, the mission (task process), and the image they encounter at different stages of their careers. Three sub-goals were formulated in line with this general aim:

1. What are the challenges, mission (task process), and perceptions of the image encountered by teachers in the early stages (first five years) of their careers?
2. What are the challenges, mission (task process), and perceptions of the image encountered by teachers in the middle stages (between the first five years and fifteen years) of their careers?
3. What are the challenges, mission (task process), and perceptions of the image encountered by teachers in the late stages (after the first fifteen years) of their careers?

2. METHOD

This research was conducted using a narrative research design, which is one of the qualitative research designs. The aim was to describe the tasks and experiences of teachers at different periods of their teaching careers, specifically focusing on the period before retirement referred to as the late stage of the teaching career. The research utilized a biographical-narrative research design, which allows for the examination of teachers' teaching experiences from their own perspective. In narrative research, understanding participants' experiences is achieved through the establishment of a social connection between the researcher and participants. The narrative of events is fundamental in this approach. The study involved face-to-face interviews with four teachers who were in the late stage of their professional careers. The sampling selection was purposive rather than random, and the participation of teachers included three classroom teachers and one science teacher. The analysis of narrative data presented teachers' unique perspectives under themes that were repeatedly and prominently reached by the teachers. The classification of views obtained from narratives was based on themes aligned with the research questions, namely difficulties, mission, and image themes. Expert opinion was sought to identify themes, and consensus was reached on the use of parallel themes for analysis. Descriptive analysis was preferred in this research, while content analysis was employed to identify categories underlying each theme. In terms of validity and reliability in qualitative research, credibility, transferability, dependability, and confirmability were examined.

In terms of validity and reliability in qualitative research, credibility, transferability, dependability, and confirmability were examined.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

In the narratives of early career teachers, under the theme of difficulties, situations arising from conflicts between theory and practice, learning from mistakes, maturing day by day, the need for teaching materials, and parental indifference are mentioned as the challenges faced. In the narratives of second-stage career teachers, under the theme of difficulties, situations such as indifference to school, loss of positive perception towards the profession, low teacher salaries, loss of idealism, and prevalence of judgments against non-reading teachers are observed. Teachers have defined the loss of idealism along with indifference to school as problematic areas in education. Within this framework, teachers have expressed that they have not developed themselves and have suffered a loss of reputation as a profession. Prominent issues for teachers in the theme of difficulties during this period include the proliferation of private schools, decrease in spiritual commitment, excessive focus on academic achievement, and politically oriented school management. It can be said that the most notable views in these difficulties are excessive focus on academic achievement and politically oriented school management.

t, and politically oriented school management. It can be said that the most notable views in these difficulties are excessive focus on academic achievement and politically oriented school management.

This study particularly highlights that teaching, defined as an early career in the profession's initial years, had significant and positive public perception, but over time, this perception has deteriorated. Considering the years in the teaching profession, it is possible to see that approximately twenty years ago, the views of every four teachers were similar. Secondly, it can be said that the loss of image and reputation of teachers over time has led to an increase in teachers' intentions to leave the profession and a decrease in their commitment, which is attributed to the constantly changing structure and content of the profession under the influence of politics.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 07.03.2022

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1. yazarın araştırmaya katkı oranı %50, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %50'dir.

Yazar 1: Araştırmanın tasarlanması, yöntemin belirlenmesi, Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, veri analizi, raporlaştırma.

Yazar 2: Araştırmanın tasarlanması, yöntemin belirlenmesi, danışmanlık.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden çıkar çatışması bulunmamaktadır.